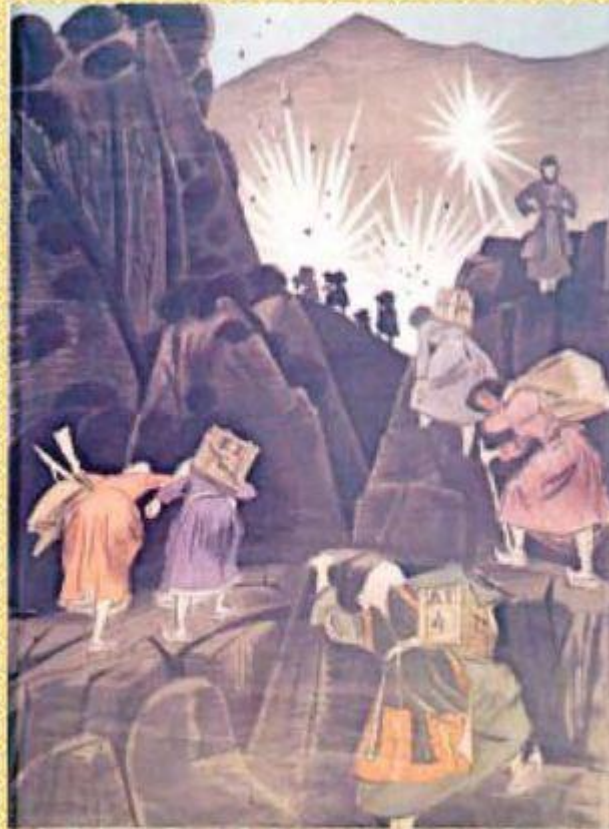

Γλώσσα α δημοτικού

ΟΙ ΗΡΩΙΔΕΣ ΤΟΥ 1940

ΣΤΑΘΜΟΙ ΑΝΑΒΙΒΩΝ: Σάου, ού, βουρζ, νι, νι, κίτσα, ισάελο, πωλίκου, ού, τσ, Βάιτριν, Τετάνου

Αριθμός 8
 Αθήνα, 1941
 Τεύχος 1ης
 ΑΡΑΧ. 2

ΗΒΡΑΪΚΗ

ΟΧΙ

ΑΠΡΟΚΑΝΤΩΣ ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΕΠΕΤΕΦΗΣΑΝ

Γλώσσα Β Δημοτικού

Σημαία μας η ειρήνη

Ελάτε, παιδιά, να κάνουμε
σημαία μας την ειρήνη.

Ελάτε, παιδιά, να κλείσουμε
τον πόλεμο στη σπηλιά.

Τα χέρια μας να ενώσουμε
κι υπόσχεση να δώσουμε
πως στη δική μας την καρδιά
ειρήνη θ' ανθίσει, παιδιά.

Γιώργος Σακελλαρίδης.

- Η σημαιούλα μου
- Τη σημαιούλα μου κρατώ
Και με καμάρι περπατώ.
- Την ανεμίζω πιο ψηλά.
Τη βλέπει ο ήλιος και γελά.
- Για χάρη της κι ο ουρανός
γίνεται ακόμη πιο λαμπρός.
- Τη δείχνω τώρα στο γιαλό.
Το κύμα πιάνει το χορό.
- *Γιάννης Κρόκος*

Α και Β Δημοτικού

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ

Η γιορτή του “Όχι”

Κάτω απ' τη σημαία
στο σχολειό μπροστά
τα παιδιά γιορτάζουν,
τα Ελληνόπουλα.

«Όχι στους τυράννους!
Όχι στη σκλαβιά!
Ζήτω η ειρήνη!
Ζήτω η λευτεριά!» Ύστερα στο ηρώο
στέκουν σιωπηλά.
Κι ακουμπούν στην πλάκα
αγριολούλουδα.

Κώστας Καλαπτανίδας

Ασπρογάλανο πανί

Μιλούσανε δυο νεράιδες:

— Τι σημαία να δώσουμε σ' αυτή τη χώρα; είπαν κι έδειξαν την Ελλάδα.

— Ας ρωτήσουμε την ίδια, είπε η μια.

— Ας ρωτήσουμε, συμφώνησε και η άλλη.

Βρήκαν την Ελλάδα να λούζεται σε μια καταγάλανη θάλασσα και να στεγνώνει κάτω από έναν ολόλαμπρο ήλιο.

— Κυρά, κυρά αρχόντισσα, κυρά μας παινεμένη, Ελλάδα δοξασμένη, τι χρώμα θέλεις να 'χει η σημαία σου;

— Να ρωτήσω τα παιδιά μου, είπε η Ελλάδα.

Τα μισά παιδιά της ζούσαν στη στεριά, παιδεύονταν* με τη γη και τα βουνά.

— Κυρά, κυρά αρχόντισσα, κυρά μας παινεμένη, Ελλάδα δοξασμένη, σκληρός ο τόπος.
Και η δουλειά σκληρή. Μα άσπρα περιστέρια οι ψυχές μας. Γι' αυτό άσπρη,
ολόασπρη τη θέμε* τη σημαία μας.

Τα 'γραψε τα λόγια αυτά σε χρυσόδετο τεφτέρι* η Ελλάδα.

— Ας πάω τώρα να ρωτήσω και τ' άλλα μου παιδιά, τα παιδιά της θάλασσας, είπε η
Ελλάδα.

Τα βρήκε να παλεύουν με τα δίχτυα. Να τα τραβούν με κόπο, γιατί ήταν γιομάτα απ'
ασημένια λαχταριστά ψάρια.

— Κυρά, κυρά αρχόντισσα κυρά μας παινεμένη, Ελλάδα δοξασμένη, εμάς οι ψυχές μας
είναι δοξασμένες στο γαλανό νερό. Τούτη η θάλασσα η μεγάλη, που μας δίνει χαρά
και ζωή, θέλουμε να χωρέσει τη σημαία μας.

Τα 'γραψε και τούτα τα λόγια η Ελλάδα σε χρυσόδετο τεφτέρι και το 'δωσε, το τεφτέρι,
στις νεράιδες.

— Έτσι να γίνει, είπαν εκείνες.

Και τότε μέσα από την αφρισμένη θάλασσα βγήκε τ' ασπρογάλανο πανί κι απλώθηκε σε
ουρανό και γη. Κείνη την ώρα ο ήλιος άστραψε, έσκυψε, φίλησε το πανί και το φίλημά
του έγινε ένας ολόχρυσος σταυρός.

— Η σημαία μας, είπε η Ελλάδα. Η σημαία για τα παιδιά της στεριάς, για τα παιδιά της
θάλασσας.

Γαλάτεια Σουρέλη

- *Αφίσα του Κώστα Γραμματόπουλου*

Αφίσα της Βάσως Κατράκη

Ανθολόγιο γ και δ δημοτικού

- Άλκη Ζέη, «Ο Γερμανοί και οι πρόκες», *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου*
- Λιλίκα Νάκου, «Ο Τζοβάνι», *Η κόλαση των παιδιών*
- Και τα δύο αφηγούνται ιστορίες παιδιών τα οποία προσπαθούν να επιβιώσουν στην Αθήνα της Κατοχής. Στο πρώτο μια παρέα παιδιών προσπαθεί να προκαλέσει ζημιά στα γερμανικά αυτοκίνητα. Στο δεύτερο ο μικρός Σπύρος μετά τη σύλληψη του πατέρα του από τις δυνάμεις Κατοχής βρίσκει καταφύγιο σε μια σπηλιά, όπου γνωρίζει κάποιον Ιταλό στρατιώτη. Ο Ιταλός δεν είναι κακός όπως οι Γερμανοί, του δίνει τρόφιμα αγαπά την ειρήνη και τα μαρόνια και φυσικά μιλά λίγα ελληνικά.

Ανθολόγιο ε και στ δημοτικού

- Νικηφόρος Βρετάκος, «Ένας στρατιώτης μουρμουρίζει στο αλβανικό μέτωπο»
- Γιάννης Μπεράτης, «Στα βουνά της Αλβανίας», *Το πλατύ ποτάμι*
- Άλκη Ζέη, «Η παρέλαση», *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου*
- Ζώρζ Σαρή, «Τα κουλουράκια» *Κόκκινη κλωστή δεμένη (Κατοχή – Απελευθέρωση)*
- Γιάννης Ρίτσος, «Λαός», *Δεκαοχτώ λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας*

Γλώσσα γ Δημοτικού

Στα επόμενα κείμενα διαβάζουμε μαρτυρίες για τα δύσκολα χρόνια του πολέμου και της Κατοχής.

Από το ημερολόγιο της Ροζίνας, μιας δεκάχρονης εβραιοπούλας από τη Θεσσαλονίκη

Οκτώβριος

Οκτώβριος 1940

Τη Δευτέρα 28 Οκτωβρίου 1940 δεν πήγαμε σχολείο. Είχε κηρυχτεί ο Ελληνοϊταλικός πόλεμος. Αναστατωμένα ήμασταν εμείς τα παιδιά. Οι Ιταλοί βομβάρδισαν τη Θεσσαλονίκη. Στο μαγαζί του πατέρα μου γίνηκαν πολλές καταστροφές.

Απρίλιος

Απρίλιος 1941

Αφού χύθηκε αίμα πολύ στα σύνορα, είπαν ότι νικούσαμε. Τι χαρές, τι τραγούδια στους δρόμους. Μα δυστυχώς μας βγήκαν ξινά. Η Γερμανία κήρυξε πόλεμο στην Ελλάδα. Τρεις μέρες βαστάξαμε εμείς οι Έλληνες. Στις 9 Απριλίου το βράδυ μπήκαν οι Γερμανοί στη Θεσσαλονίκη. Η μαμά έκλαιγε, ο μπαμπάς ήταν καταστεναχωρημένος κι εμείς οι τρεις αδερφές καθόμασταν χωρίς μιλιά. Δεν πέρασε πολύς καιρός κι άρχισε να θερίζει την Ελλάδα μια φοβερή πείνα. Δε βρίσκαμε πουθενά τροφή παρά μόνο σε μερικά χωριά.

Μάρτιος

Μάρτιος 1943

Έφτασε στα αυτιά μας μια κακή είδηση, ότι θα μας εξορίσουν. Ο κόσμος κοίταξε να σωθεί. Εμάς ήρθε ο γιατρός Καρακώτσος να μας σώσει. Κρυφτήκαμε στο διαμέρισμά του. Περνώ τον καιρό μου διαβάζοντας, γράφοντας ή παίζοντας με την αδερφούλα μου και το γιο του γιατρού.

Οκτώβριος

Οκτώβριος 1944

Στις 26 Οκτωβρίου 1944 ελευθερώθηκε η Θεσσαλονίκη. Μείναμε κλεισμένοι στην κρυψώνα μας 18 ολόκληρους μήνες, 548 ατέλειωτες μέρες.

Διασκευασμένα αποσπάσματα και φωτογραφίες από το βιβλίο της Ροζίνας Πάρδο-Ασσέρ, *548 ημέρες με άλλο όνομα*, εκδ. Γαβριηλίδης

12 Οκτωβρίου 1944

Ανοίγω διάπλατα το παράθυρο. Φως, ήλιος, ο γαλανός ουρανός. Μαζί με τα παιδιά μου παρακολουθούμε με κατάνυξη θρησκευτική ένα σημείο απέναντι στην Ακρόπολη. Αυτό είναι ο κόσμος όλος.

Και βλέπουμε τη γερμανική σημαία σιγά σιγά να υποστέλλεται*, να εξαφανίζεται σαν να την κατάπιε ο Ιερός Βράχος. Και ν' αρχίζει ν' ανεβαίνει στον ιστό το αγαπημένο χρώμα του ουρανού μας. Τα θολωμένα μάτια μου δεν μπορούν πια να δουν. Όταν έχω στεγνώσει βιαστικά τα δάκρυα, η γαλανόλευκη ανεμίζει περήφανα.

Η Ελλάδα είναι πάλι δική μας, δική μας.

Ιωάννα Τσάτσου, *Φύλλα Κατοχής*, εκδ. Αρχηγείου
Ενόπλων Δυνάμεων

Ιστορία ΣΤ΄ Δημοτικού

- **Ο Εμφύλιος Πόλεμος**
- Ο Εμφύλιος Πόλεμος υπήρξε μία από τις πιο τραγικές σελίδες της ελληνικής Ιστορίας. Χιλιάδες Έλληνες αλληλοσκοτώθηκαν, πολλοί περισσότεροι πήραν το δρόμο της προσφυγιάς, ενώ οι πληγές του αδελφοκτόνου πολέμου βασάνιζαν για πολλές δεκαετίες την ελληνική κοινωνία. Αυτόν τον βαθύ πόνο του ελληνικού λαού αποτυπώνει και το τραγούδι «του νεκρού αδελφού», που έγραψε και μελοποίησε ο συνθέτης Μίκης Θεοδωράκης

Το τραγούδι του νεκρού αδελφού

- «Δυο γιους είχες μανούλα μου
δυο δέντρα, δυο ποτάμια,
δυο κάστρα Βενετσιάνικα,
δυο δυόσμους, δυο λαχτάρες.
- Ένας για την ανατολή
κι ο άλλος για τη δύση
κι εσύ στη μέση μοναχή
μιλάς, ρωτάς, μιλάς, ρωτάς
τον ήλιο.

«Μία δεκαετία αγώνων και θυσιών για την ελευθερία (1941 - 1949)»

- Οι Γερμανοί, αφού κατέλαβαν την Ελλάδα, κράτησαν την Αθήνα, την Κεντρική Μακεδονία, την Κρήτη και το σιδηροδρομικό δίκτυο, παραχώρησαν τμήματα της Μακεδονίας και της Θράκης στους συμμάχους τους Βουλγάρους και την υπόλοιπη χώρα στους Ιταλούς.
- Η περίοδος της τριπλής Κατοχής ήταν η αφετηρία μεγάλης δοκιμασίας για τον ελληνικό λαό. Ιδιαίτερα τον πρώτο χειμώνα του 1941-1942 η πείνα μάστιζε τους κατοίκους στις μεγάλες πόλεις. Τα θύματα υπήρξαν χιλιάδες, ιδιαίτερα μάλιστα υπέφεραν τα μικρά παιδιά.
- Ταυτόχρονα με την Κατοχή ξεκίνησε και η αντίσταση των κατακτημένων Ελλήνων. Στις 30 Μαΐου του 1941 δύο φοιτητές, ο Μανώλης Γλέζος και ο Απόστολος Σάντας, κατέβασαν τη γερμανική σημαία από την Ακρόπολη, τραυματίζοντας με την πράξη τους αυτή το γόητρο των κατακτητών. Λίγους μήνες αργότερα, με την ηθική και υλική υποστήριξη της Βρετανίας, δημιουργήθηκαν τρεις αντιστασιακές οργανώσεις, το *Ε.Α.Μ./Ε.Λ.Α.Σ.* σε όλη σχεδόν τη χώρα, ο *Ε.Δ.Ε.Σ.* που έδρασε κυρίως στην Ήπειρο και η *Ε.Κ.Κ.Α.* Κορυφαίο κατόρθωμα της κοινής ελληνικής αντιστασιακής δράσης ήταν η ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοποτάμου (25 Νοεμβρίου 1942). Με την καταστροφή της καθυστέρησε ο ανεφοδιασμός των στρατευμάτων του Άξονα, που πολεμούσαν στην Αφρική.

Οι πράξεις αντίστασης προκάλεσαν όμως τα αντίποινα των κατακτητών. Η τρομοκρατία, το κάψιμο ολόκληρων χωριών όπως τα Καλάβρυτα, το Δίστομο, το Μεσόβουνο, οι Πύργοι και η Κάνδανος καθώς και οι μαζικές εκτελέσεις υπήρξαν το βαρύ τίμημα της ελευθερίας.

Στα τέλη του 1944 η τετραετής σχεδόν Κατοχή έφτασε στο τέλος της. Οι Γερμανοί και οι σύμμαχοι τους, νικημένοι στα πεδία των μαχών, αποσύρθηκαν από την Ελλάδα. Τον Οκτώβριο του 1944 η ελληνική Κυβέρνηση, που είχε καταφύγει στη *Μέση Ανατολή*, επέστρεψε στην Αθήνα. Ήταν η στιγμή της Απελευθέρωσης.

Ωστόσο, νέα δεινά περίμεναν τον ελληνικό λαό. Οι ελληνικές πολιτικές δυνάμεις παρέμεναν διχασμένες: από τη μια ο βασιλιάς και η αναγνωρισμένη από τους Συμμάχους ελληνική Κυβέρνηση και από την άλλη το Ε.Α.Μ., που από τον Μάρτιο του 1944 είχε σχηματίσει δική του κυβέρνηση στην ορεινή Ελλάδα. **Λάθη και παραλείψεις των δύο πλευρών καθώς και παρεμβάσεις των ξένων Δυνάμεων οδήγησαν τελικά σε Εμφύλιο Πόλεμο.** Ο Εμφύλιος ξέσπασε το 1946 και «μάτωσε» την Ελλάδα για τρία ολόκληρα χρόνια. Ο αδελφοκτόνος πόλεμος τερματίστηκε στα τέλη του καλοκαιριού του 1949, με την ήττα του *Δημοκρατικού Στρατού*, πολλές χιλιάδες θύματα και ανυπολόγιστες καταστροφές. Μπορεί οι ένοπλες συγκρούσεις να τελείωσαν, αλλά τα τραύματα στις ψυχές των Ελλήνων παρέμειναν ανοιχτά για πολλές ακόμη δεκαετίες.

ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ

- Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος τερματίστηκε το 1945, με νίκη των συμμαχικών δυνάμεων. Οι καταστροφές ήταν για όλους ανυπολόγιστες. Προκλήθηκαν μεγάλες υλικές ζημιές ενώ εκατομμύρια άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους. Από τις τραγικότερες στιγμές του πολέμου, το *Ολοκαύτωμα* των Εβραίων στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης και η ρίψη ατομικής βόμβας στις ιαπωνικές πόλεις Ναγκασάκι και Χιροσίμα από τους Αμερικάνους για να εξαναγκάσουν την Ιαπωνία να παραδοθεί, προκάλεσαν φρίκη και συγκλόνισαν την ανθρωπότητα.

- **Το Ολοκαύτωμα των Εβραίων**
- Στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η ναζιστική Γερμανία έβαλε σε εφαρμογή το περίφημο σχέδιο της «τελικής λύσης», τον αφανισμό δηλαδή των Εβραίων. Στα στρατόπεδα συγκέντρωσης στο Άουσβιτς (φωτ. δίπλα), στο Νταχάου και αλλού συγκεντρώθηκαν εκατοντάδες χιλιάδες Εβραίοι απ' όλη την Ευρώπη, με σκοπό να εξοντωθούν. Ανάμεσά τους και χιλιάδες Εβραίοι της Ελλάδας (φωτ. κάτω). Το Ολοκαύτωμα των Εβραίων ανήκει στα τραγικότερα συμβάντα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

-

Α Γυμνασίου

- Γιώργος Θεοδοκάς, «Ανήμερα της 28ης Οκτωβρίου», *Προσωπικό ημερολόγιο*
- Δημήτρης Ψαθάς, «Οι πιτσιρίκοι»

Β Γυμνασίου

- Γιάννης Ρίτσος, «Ερημωμένα χωριά»
- Μέλπω Αξιώτη, «Από δόξα και θάνατο», *Εικοστός αιώνας* (διαδήλωση Μαρτίου 1943 στην Αθήνα)

Γ γυμνασίου

- Γιάννης Ρίτσος, «Ρωμιοσύνη»
- Κώστας Ταχτσής, «Κι έχουμε πόλεμο», *Το τρίτο στεφάνι*

Β Λυκείου

- Στέλιος Ξεφλούδας, *Οι άνθρωποι του μύθου*, που αναφέρεται στον Ελληνοϊταλικό.
- Γ. Μπεράτης, *Το πλατύ ποτάμι* επίσης για τον Ελληνοϊταλικό
- Ο. Ελύτης, *Άξιον εστί*, «Τα πάθη απόσπασμα ή», που αναφέρεται στην Κατοχή και στην πείνα

Γ Λυκείου

- Τατιάνα Γκρίτση Μιλλιέξ, «Μια ιστορία της Αντίστασης»
- Ανδρέας Φραγκιάς, *ο Λιμός*. Είναι το μόνο κείμενο που αναφέρεται στην εξορία. Αλληγορικό από δημιουργίας του δεν αναγκάζει τον εκπαιδευτικό να αναφερθεί στην εξορία και τον εμφύλιο πόλεμο. Όπως χαρακτηριστικά τονίζει το σημείωμα του προλόγου: «Ούτε ο χρόνος ούτε ο τόπος αναφέρονται συγκεκριμένα. Με αυτή την αοριστία το βιβλίο αποχτά χαρακτήρα καθολικό και παύει να είναι χρονογραφική μαρτυρία. Ο Λοιμός εκδόθηκε το 1972».
- Ανδρέας Φραγκιάς *Άνθρωποι και σπίτια*. Εδώ πλέον ο εμφύλιος βρίσκεται στο κέντρο της αφήγησης καθώς οι ήρωες καλούνται να υποστούν τις συνέπειές του.
- Αλέξανδρος Κοτζιάς, *Πολιορκία, Κατοχή Εμφύλιος*
- Γ. Ιωάννου, «13.12.43»

Γ Γυμνασίου Ιστορία

Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος ως κοινωνική επανάσταση

- Κάθε εμφύλιος πόλεμος αντιπροσωπεύει, τελικά, μια μορφή κοινωνικής επανάστασης [...]. Έτσι, και ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος, αν εξεταστεί στην ουσία του, πέρα από τα πολιτικά επιφαινόμενα, τις στρατιωτικές του πτυχές και τις διεθνείς διαπλοκές του, εμφανίζεται,

- στην πρώτιστη δομή του, ως μια κοινωνική επανάσταση η οποία, με αφετηρία υπαρκτές, οξυμένες αντιθέσεις της ελληνικής κοινωνίας, αποσκοπούσε στην ανατροπή των υφισταμένων δομών εξουσίας και στην αναδιάρθρωση του πλέγματος των κοινωνικών σχέσεων, σε μια προοπτική σοσιαλιστικού μετασχηματισμού, με τους τρόπους, προφανώς, που οι κομμουνιστές της εποχής εκείνης αντιλαμβάνονταν και «οικοδομούσαν» το σοσιαλισμό. Φ. Ηλιού, «Η πορεία προς τον εμφύλιο», Η. Νικολακόπουλος, Ά. Ρήγος, Γ. Ψαλίδας (επιμ.), Ο εμφύλιος πόλεμος, Θεμέλιο, Αθήνα 2002, σ. 25.